אחר ליה ניהליה אימסא. דנפיש עליה והוה ליה למסוקי מלעמיה שמע לה ילף: **וחייב בד' דברים.** להוה ליה פושע שזרק למקום שבני מדם מגויים: **מאן דמתני אחא.** מייב בתרעבא דבריס: **כל זמן שקמייתא.** הנכנס למנומו של נגר לכיון להזיק לעיוני: **נזיקים.** בגיטין ולא בחולין: **מתני' כמוסר.** שמין מה הזיקו של זה יותר על נזקיו של זה ובמותו מותר משלם מי שהזיק יותר את חבירו: **מועד נחם משלם כמוסר.** כלומר אם הוא הזיק את חבירו יותר ממה שהזיקו אם: **גמ' למשפט הזה יעשה לו.** רבנן לא דייקי הכי דמייתי ליה לדרשה כלקמן: **לך משפט שור נחדם.** להמי קרא בשור בחדם כתיב ולו בן יגח וגו': **לחמתו ולא לעליון.** משפט התמתון משתעי במועד וקרא קמא בתם. רבי עקיבא קרא הכי דייק כלומר דיינת לסליק אפי' קרא מיניה: **יכול.** אם אחבל בחדם יהא כמועד לכל דבריו אפי' בשלם מן העלייה: **מגופו משלם.** ואם אינו אוכל כל אחבלה יפסיד ניזק ואינו נוטל אלא משור: **לפוטרו מארבעה דבריס.** דהכי משמע משפט זה יש לו בשלם נזק שלם[ה] ולא משפט אחר לחם המובל בחביריו: **הני מילי בשור לאודויי.** משום דלא חסר ליה ממונא: **אלא רפוי ושבת.** דחסר ליה ממונא אימא כי נזק ניתנו ומיחייב: **קמ"ל.** יתורא: **מתני' נוטל את השור.** דהיינו חצי נזק: **גמ' יוסף שור.** המזיק בג"ד ויתן לו מזיק מעות דמי השור שהוא חצי נזקו. ובשור מנה שנגח לשור מאתים ואין בשלמין במותר נזק שלם [א]אחד מהם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק [ח]וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם [ט]אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם [י]אדם בתם משלם במותר נזק שלם [כ]תם באדם משלם במותר חצי נזק [ל]ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: **גמ'** ת"ר [ב]כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא בעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי [ל]לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה [ג]מאיש כי יתן מום בעמיתו [ד]איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מההיא הוה אמינא צער לחודיה אבל ריפוי ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל: **מתני'** שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: **גמ'** מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר [ז]בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר [ט]שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא [י]ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי בינייהו הקדישו ניזק איבא בינייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא

כיון

עקיבא מן מכור וכן שיבח מזיק או ניתם מזיק כלמתרין לקמן ומילי טובא דלריש נשור שנגח לרבעה ומפשה (דף לו:) נמי מיבת בינייהו מלא מד מיניהו נקט[ט]: **איבא** בינייהו. דלרבי ישמעאל מן קדום ומם מחמר ומחלי מן קדום למתן למחר נפקיר כל שעה (פסחים דף ג:) למפרע הוה גובה וי"ל למתן למחר למפרע הוה גובה היינו היכא דגבאו לנסוף מבל הכא מם נתרצה ניזק לנסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל מן קדום ומכל מקום לרבי עקיבא קדום דשומפין ניהו

ממעט השור מלשלם ד' דברין. ורבנן מאיש בעמיתו הוה אמינא צער לחודיה דהכין כתי' מום, ומום צער לחודיה משמע, אבל ריפוי שבת ובשת אימא כנזק דמי וליתן ליה, קמ"ל. **והילכת:** כרבנן דגרסי' בתחלת פרקין קמא א) תבריה ר' עקיבה לגזזיה. **מתני'.** שור שוה ק' שנגח לשור שוה ר' ראין הנבלה יפה כלום נוטל את השור. מתני' ר' עקיבה, דתניא יושם השור בב"ד דברי ר' ישמעל, ר' עקיבה אומ' הוחלט השור. קסבר ר' עקיבה שותפי נינהו, וכי כתי' ומכרו את השור החי וחצו את כספו, לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא, והרשות ביד הניזק למכור שנ' ומכרו וחצו את כספו, הנוטל כסף הוא המוכר. ר' ישמעל סבר בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק, ולבי דינא מזהר להו למכור השור ולפרוע את חובו שלזה, שנ' ומכרו את השור החי וגו'. מאי ביניהו, אמר ר' יוחנן היקדישו ניזק, לר' עקיבה מוקדש לר' ישמעל אינו מוקדש. **והילכת:** בהא כר' עקיבה דסהם מתני' כותיה.

ה) מכות ח., ו) נעיל ה. [נקמן מב:] ערכין יד:, ז) [נעיל כו.], ד) [נקמן לד. נו.], ה) [ס"ל ממ"ו], ו) נמן נוספות שנן ומס הקדים לה ממד שורו של חבירו כנגד כל מלי מקו קדום קמ"ל דלא ממרינן הכי אלא כנגד מלי המוחר מהכא ס"ל, ז) [ע' מוס' נקמן מב. ד"ה נבי], ח) [וכ"כ מוס' ב"ב ה: ד"ה ומפי'],

תורה אור השלם

1. וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בְיַעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי:
דברים יט ה
2. אוֹ בֶן יִגַּח אוֹ בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לוֹ:
שמות כא לא
3. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ:
ויקרא כד יט
4. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן:
שמות כא לה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כלמו של נעל הבית ומע פעור. נ"ב היינו מכופר לנל מ"מ השור הוא נקלקל כלעיל דף כג ע"ב:

גליון הש"ס

תום' ד"ה לפוטרו וכו' ושבת הוי בכלל נזק. עי' גיטין דף מב ע"ב תוס' ד"ה ושור: ד"ה הוה אמינא וכו' מק"ו דאדם שאין משלם בופר. כלעיל דף כו ע"ב:

הגהות הגר"א

[א] תום' ד"ה הקדישו פי' ולר"ע אין מכור. נ"ב ומ"ב כתב דגם לר"ע מכור (ועי' בהגרע"ק סיס סימן מז):

רבינו חננאל

רב זביד מתני אהא ומצא פרט לממציא עצמו מכאן אמר ר' אלעז' בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה, פטור מגלות וחייב בד' דברין. מאן דמתני אהא חייב בד' דברים, כל שכן אקמייתא דידאי חייב. ומאן דמתני לה אקמייתא, אבל אהא פטור לגמרי מד' דברין וחייב, וכדרבה דאמ' בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה, לעניין נזיקין חייב, לעניין ד' דברין פטור. ואפי' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ת"ר פועלין שנכנסו **לתבוע שכרן מבעל הבית כו'.** סוגייא דשמעתא, פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית ונכנס בלא רשותו שלבעל הבית והזק מבהמתו שלבעל הבית, ואפי' אם מת, פטור בעל הבית, וכל שכן זולתי פועל. ואם אמ' לו בעל הבית הכנס ונכנס והזק, בעל הבית חייב. ואם הוא בעל הבית שהוא פעמ' מצוי בשוק פעמ' אינו מצוי בשוק, ובא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמ' לו אין ונכנס והזק, פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס, דאין לאו משמע עול אלא קום אזדוכתיך משמע. ותניא הכי סתמא דתניא, פועל שנכנס לחבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו שלבעל הבית או נשכו כלבו שלבעל הבית ומת פטור אע"פ שנכנס ברשות. ברשו' אמאי פטור, אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמ' ליה אין, ועל והזק, פטור. ש"מ אין קום אדוכתיך משמע, ש"מ.

ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו'. אדם בתם ותם באדם, אדם בתם משלם במותר נזק שלם. ותם באדם משלם במותר חצי נזק. ר' עקיבה אומ' אף תם שחבל באדם משלם במותר חצי נזק. ר' עקיבה אומ' לא בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט שור בשור כן משפט אדם באדם כו'. פרשה זו תחילתה וכי יגח שור את איש מפרש בתם, ואם שור נגח הוא מתמול מפרש במועד. בתם הוא אומ' ובעל השור נקי, ובמועד כת' וגם בעליו יומת, אם כופר יושת עליו. הנה במיתה פירש דין התם ודין המועד, לנזקין לא פירש. כשחזר וכתב או בן יגח או בת יגח, למאי אתא, לדברי הכל לנזיקין הוא דאתא. ת"ק סבר כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט נזקי שור בשור, תם חצי נזק מועד נזק שלם. אף שור שהזיק אדם, תם חצי נזק

סז א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג עשין פס:
סח ב מיי' פ"ל מהל' מוכר ומוסיף הל' יט סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' תכ סעיף ג:
סט ג ד מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' יא ושו"ע בש"מ סמג עשין סן טוש"ע מ"מ סי' שפט סעיף י בהג"ה:
ע ה מיי' פ"ט מס שס הל' יד סמג עשין סו טוש"ע מ"מ סי' מג:
עא ו ז מיי' שס טוש"ע שס:
עב ח (מיי' פ"ל מהל' מוכר ומוסיף) סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' תכ סעיף ג:
עג ט מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סן טוש"ע מ"מ סי' תכ סעיף ג:
עד י מיי' פ"ו מהל' מוכר ומוסיף הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' שעח סעיף ג:
עה כ ל מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הלכה ג סמג עשין סן טוש"ע מ"מ סי' תכ סעיף ג:
עו מ מיי' פ"ט מס שס הל' יב ושו"ע סמג עשין פו טוש"ע מ"מ סי' תג סעיף ג:

מוסף רש"י

ומצא את רעהו ומת. שהיה מבהו שם כשבא שהיה זה הגהמן מייב (ערכין ל:) משמע שהוא שם ומצאו נשיבת נפל שבחל, פרט לממציא את עצמו. ילמי כן הוליל הלה לת לאבו מן החלון וקיבל מאהן במלחו (נמות ח.). שפטור זה מגלות (ערכין שם). **אף תם שחבל באדם.** אם מבל לדם לשור תם ומם ומה בדם לשור ומתו ד' מבלה שחבל שור בדם יותר מהבלה שחבל הדם לשור, משלם בעל השור לאותו עודף (לעיל ה.). **משלם במותר נזק שלם.** בעל השור משלם לאותו מותר נזק שלם (ערכין יד:). **איש בעמיתו.** הוי בדין נתינת מומין, **ולא שור בעמיתו.** של בעלים (לעיל כו.).

רבינו חננאל (המשך)

מועד נזק שלם, כן יעשה לו. ור' עקיבה אומ' אם כן הוה ליה לקרא לומ' כמשפט יעשה לו. מאי טעמ' כת' הזה, ללמדך שזה דין כתחתון ולא בעליון. לפי שבתחילת הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון, ואחריו כתי' ואם שור נגח הוא, המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתי'. ודייק ר' עקיבה הזה, הסמוך לו, והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול ישלם מן העלייה, כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד, ת"ל יעשה לו, מגופו משלם ולא מן העלייה. ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבה אמ' הזה, כשם שאין בזה ד' דברין אלא כופר בלבד, כך אין שור באדם משלם ארבעה דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבה נפקא ליה מאיש בעמיתו, איש בעמיתו משלם ארבעה דברים ולא שור ד' דברים, בעמיתו

HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

והוציא הלה את ראשו. לא דמיא להיה תמתיו כריס וכסתות דשלמי כיולד הרגל (לעיל כו:) דלין לו לחשוב שישלקו הכריס ויאבדו הכלים: **אי דשביה בשוקא מאי טעמא דאחרים.** פירוש יממינו עד שימלאהו בשוק חוץ לבית ואית ספרים דגרסי מי דשכיח בתמת דכין שמין רגיל לנפת חוץ מעיהו הכרס פעמים ימלאהו חוץ לביתו לאבל לא שכיח בתמת כעין רוכל המחזר בעיירות יש לסס רשות ליכנס שלא ילך לו:

בגברא דשביח ולא שביח. מי שכיח פשיטא ליה לקוס לאוכתך משמע ומי לא שכיח מ"ל ודלמי עול מת משמע: **תניא** כמ"ד קום אדוכתך משמע. וע"כ בשכיח ולא שכיח לאי בשכיח זה לא היה קורע נכנס ברשות לפשיטא לקוס לאוכתך משמע: **שני שוורים תמים שחבלו זה בזה כו'.** תימה לכולה מתניתין שמין לניכה היא וי"ל לדרבי עקיבא מתניתין כיון לפוטרו מארבעה דבריס מי לאו כמשפט שור בשור לא הוה לריבוי זה לפוטרו מארבעה דבריס שלא יהא לריבוי זה כרבי עקיבא הזה כתמתין ולא בעליון לסכי מתפרש טפי: **לפוטרו מארבעה דברים.** תימה מכמשפט שור בשור כך משפט שור בתם משמיע ליה וי"ל דזה אין ללמוד משום דגבי שור לא שייכי ארבעה דבריס לגער ובושת ליכא ריפוי [ו]ושבת הוי בכלל נזק דכשמוהו כמה היה שוה מתחילה וכמה הוה שוה עכשיו אלמ יילה בעליו לא ילפאלה אלא ימכלנו מיד ויקנה אחר נמלא כמשלם לו יכול לקנות שור בשלו אבל אדם על כרחך צריך לרפואות עלמו ושבת נמי מיבת: **הוה אמינא צער לחודיה.** יש ספריס דגרסי לער [ו] ובושת אבל ריפוי ושבת לא ות"ת מהיכא מיתי ליתב ליה מי [ס] מק"ו דאדם שמין אדם משלם כופר מה לאדם שמשלם לער וי"ל אין שייך בין פירכא דמאי לכתיב באדם שמשלם ריפוי ושבת אין אלא גלוי מילתא בעלמא אבל זה מציא נזק ומזק מלינו בהדיא בקרא שהשור משלם:

הקדישו ניזק **איבא** בינייהו. ס"מ למימר למאי יכול למלקו ולמר אין יכול למלקו וכן מכרו מזיק לדבי ישמעאל מכור לדלים כדאמרינן בשמעתא [א]ולרבי עקיבא מן מכור וכן שיבח מזיק אף על פי שאין לו כיס כדאמרינן בשור שנגח לרבעה ומפשה (דף לו:) נמי מיבת בינייהו אלא מד מיניהו נקט[ט]: **איבא** בינייהו. דלרבי ישמעאל מן קדום ומם מחמר ומחלי מן קדום למתן למחר נפקיר כל שעה (פסחים דף ג:) למפרע הוה גובה וי"ל למתן למחר למפרע הוה גובה היינו היכא דגבאו לנסוף אבל הכא מם נתרצה ניזק לנסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל מן קדום ומכל מקום לרבי עקיבא קדום דשומפין ניהו

ז) ה, ט. ופרי' הר"ח מס פי' מבריה ר' עקיבה לגזזיה שיבר כלי זיינו שלומס בהן כלומר מזר בו למניע ר' עקיבה לומר יכול יפלם מן העלייה כי' זה נפ' המניע אח הכלי.